

[המעיל שבבגדי כהונה מכפר על עוון לשון הרע שבפרהסיא, והקטורת – על לשה"ר שבחשאי (טו)].

דפים טו – טז

כב. א. אלו אופנים הוזכרו בסוגיא שאין בהם משום לשון הרע?

ב. האם מותר לספר לאחרים בשבחו של חברו?

א. רבא אמר שהאומר 'האש מצויה בבית פלוני' יש בדבר משום לשון הרע. ואביי תמה הלא אין זה כלום אלא אם אומר בלשון גנאי: לא נמצאת אש אלא בבית פלוני [שמבשלים שם תדיר בשר ודגים].

אמר רבה: כל דבר שנאמר בפני זה המדובר עליו – אין בו משום לשון הרע. אמר לו אביי: כל שכן, שמלבד לשון הרע יש גם חוצפה. והסביר רבה דבריו כסברת רבי יוסי, שדבר שאינו נרתע מלאמרו בפני בעליו (שאין בו שקר (ר"ח) אלא תוכחה. ע' שפת אמת) – אין בדבר איסור לאמרו לאחרים.

התוס' פרשו (כגרות השטמ"ק) בדבר היכול להשתמע לשתי פנים, אזי אם אינו נמנע מלאמרו בפני בעליו הרי אינו אומר בתורת גנאי וקנטור, ומותר.

אמר רבה בר רב הונא: כל דבר הנאמר בפני שלשה – אין בו משום לשון הרע.

רש"י מפרש: דבר שבעליו אמרוהו בפני שלשה, אין איסור לאחר לגלותם שהרי זה גילה דעתו מתחילה שאינו חושש בפרסומו. ויש מפרשים: דברים המשתמעים בשתי פנים, אם אמרו בפני שלשה ואינו חושש שיוודע לחברו, הרי דבריו אינם נשמעים כדברי גנאי.

ב. אמרו חכמים: לעולם אל יספר בטובתו של חברו, שמתוך טובתו בא לידי רעתו.

פרש"י 'אל יספר בטובתו' – יותר מדאי (וכ"מ ברי"ף ובספר יראים). אבל כשאינו מרבה יותר מדאי – אדרבה, מצוה יש בדבר לשבח את חברו על דבר טוב כדי שילמדו ממנו בני אדם ויעריכוהו על כך (עפ"י מפרשים).

והרמב"ם והסמ"ג פרשו האיסור, כאשר מספר טובתו בפני שונאיו.

דף טז

כג. א. על אלו דברים נגעים באים?

ב. מצות תוכחה כיצד? עד מתי חייבים להוכיח?

ג. תוכחה לשמה וענוה שלא לשמה – מה עדיף?

ד. אלו הנהגות דרך ארץ הוזכרו בסוגיא?

ה. עד היכן תכלית יסורים?

א. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: על שבעה דברים נגעים באים; על לשון הרע, שפיכות דמים, שבועת שוא, גילוי עריות, גסות הרוח, גזל, צרות העין. והביאו סמך מן המקראות.

ב. הרואה בחברו דבר מגונה – חייב להוכיחו. הוכיחו ולא קיבל ממנו – חייב לחזור ולהוכיחו (הוכח תוכיח את עמיתך). ובלבד שאין פניו משתנים (ולא תשא עליו חטא). ותמהו החכמים אם יש בדורם מי שיוודע להוכיח ומי שיוודע לקבל תוכחה.

עד היכן חייב להוכיח – רב אמר עד הכאה, שמואל אמר עד קללה, ור' יוחנן אמר עד נזיפה. וכן נחלקו

בדבר התנאים; ר' אלעזר ר' יהושע וכן עזאי (ושלשתן מקרא אחד דרשו: ויחר אף שאול ביהונתן ויאמר לו בן נעות המרדות... ויטל שאול את החנית עליו להכתו).

כתב מהרש"ל (בהגהותיו על הסמ"ג, לתירוץ אחד. וכן נקט בספר חכמה ומוסר) שמדובר כשמקבל תוכחה אלא ששב וחוטא מתוך תקיפות היצר, אבל אם אינו מקבל מלכתחילה, מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע.

ג. נפשט בגמרא שהענוה, אפילו אינה לשמה, עדיפה מן התוכחה לשמה. היכי דמי ענוה שלא לשמה – כגון שנמנע מלהוכיח את חברו שלא יתבייש, משום כבוד משפחתו (או אפילו כדי שלא ישנאהו או לקנות לעצמו שם. ערש"י ותוס'. פירושים נוספים: ע' מהרש"א וכן יהודיע).

ד. אין לו לאדם לשנות מאכסניא שהוא רגיל בה. ונחלקו רב ושמואל עד היכן לא ישנה – האם עד שיכה בעל האכסניא לאשתו או עד שיכה אותו עצמו או יפשיל הכלים להוציאם מן הבית. וכל כך למה? – לפי שאכסניא שמשנה מאכסניתו פוגם לבעל הבית וגם נפגם הוא עצמו, שאומרים הבריות כמה קשים אלו שאינם יכולים לדור יחד. נחלקו חכמים אם הדברים אמורים גם באכסניא אקראית או רק בקבועה.

ה. עד היכן תכלית יסורים; אמר ר' אלעזר: כל שארגו לו בגד ללבוש ואין מתקבל עליו. רבא זעירא ואיתימא ר"ש בר נחמני: גדולה מזו אמרו, אפילו נתכוונו למזוג לו בחמין ומזגו לו בצונן, או להפך. מר בריה דרבינא: אפילו נהפך לו חלוקו, וצריך לפושטו ולהפכו. רבא ואיתימא רב חסדא ואיתימא ר' יצחק, ואמרי לה במתניתא תנא: אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלש ועלו בידו שתיים, ונצרך להכניס את ידו שנית וליטול.

וכל כך למה (- לשם מה כל הנידון הזה)? תנדר"י, כל שעברו עליו ארבעים יום בלא יסורין – קיבל עולמו. במערבא אמרו: פורענות מזדמנת לו.

כפרת בגדי כהונה; כפרה על עוון שפיכות דמים – בזבחים פה.

דף יז

כד. מהו דור לפי פרנס; פרנס לפי הדור?

נחלקו רבי יהודה נשיאה וחכמים, האם דור לפי פרנס או פרנס לפי הדור – ופרשו שלא לענין חסידות נאמר, שהרי מצינו שהפרנס צדיק ולא דורו (צדקיהו), וכן להפך (יהויקים), אלא לענין תקיפות וכעס וניחותא נאמר.

פרק רביעי

כה. א. דין 'השג יד', האם הוא תלוי במצבו של המעריך או של הנערך?
ב. מי שנדר בערכין, ובא אחר ואמר 'מה שאמר זה, עלי' והיה האחד עני והאחד עשיר – מה דינו של השני?
ומה הדין כיוצא בזה בקרבנות מצורע?